Vasario 16–osios St. 1

During 2017–2018, KVP conducted an excavation (23 trenches totalling roughly 6947.4 m^2) and survey on the grounds of the St Jacob's Hospital building complex at Vasario 16–osios St. 1, Vilnius (Fig. 1). The original surface, which had survived fragmentally, was discovered in the central part of the plot. A Lithuanian coin, which had been minted in the fourth quarter of the 14th century and has a small wild animal on one side and a Slavic inscription on the other (Fig. 3), was found on the original surface amongst sparse finds. The foundation remnants of former 18th–20th-century buildings, late 17th-century rubbish pits, 19th-century lime kilns, the remains of a 19th-century ceramics (?) kiln (Fig. 2), and a mid-16th–17th-century potter's field (Fig. 4) were discovered at various locations on the plot.

Dalia Ostrauskienė

Pylimo gatvė 56

2017 m. gruodžio – 2018 m. vasario mėnesiais vykdant VšĮ Centro poliklinikos Senamiesčio filialo pastato (Vilnius, Pylimo g. 56) pamatų tvarkymo ir remontavimo darbus, atlikti žvalgomieji tyrimai ir žvalgymai. 4 aukštų pastatas Pylimo ir Visų Šventųjų gatvių susikirtimo trikampyje statytas 1860–1914 m. Š pusėje jis ribojasi su Pylimo g. 54 pastatu. R pusėje yra atviras kiemas nuo Visų Šventųjų gatvės iki Lopacinskių rūmų.

Pastatas Pylimo g. 56 yra Vilniaus senamiesčio 53 kvartale, jo PV dalyje, kurią juosė Vilniaus miesto gynybinė siena. Jame tyrimus 2013 m. vykdė P. Vutkinas: valant rūsį žvalgyta 12 m^2, fiksuoti XIX–XX a. II pusės sluoksniai (*LIIR*, f. 1, b. 7135).

Žvalgomieji tyrimai vykdyti pastato R pusėje, PR kampe (Visų Šventųjų gatvėje). Ištirtas vienas 2,7 m^2 dydžio šurfas, kuriame fiksuoti iki 1,6 m storio suardyto grunto sluoksniai – mišrios konsistencijos žemių sluoksniai: žvyro, pilko grunto, rusvo smėlio, mišraus grunto su gausiomis plytų duženomis, grindinio plytelėmis, įvairaus dydžio pavieniais akmenimis. Žvalgymai vykdyti prie išorinių pastato sienų 105 m ilgio atkarpoje, maždaug 130 m^2 plote ir pastato rūsyje – 67 m^2 plote. Pirmiausia atkasti pastato pamatai iš lauko pusės palei Pylimo gatvę 68 m ilgio atkarpoje. Pastato Pylimo g. 56 V pusėje, ŠV dalyje (iki 44 m ilgio Š–P kryptimi atkarpoje) atkasti netašytų akmenų pamatai, kurie vietomis viršutinėje dalyje užtaisyti XVII–XVIII a. antrinio panaudojimo plytomis. Šioje atkarpoje fiksuoti 1,7–2,1 m storio suardyto grunto sluoksniai – žvyro, pilko grunto, pilkšvai gelsvo, rusvo smėlio, mišraus grunto su gausiomis statybinėmis duženomis ir XVI–XX a. radiniais. Per visą trasos ilgį 1,3–1,5 m gylyje rasti Š–P kryptimi nutiesti kabeliai metaliniuose apvalkaluose.

Pastato PV dalyje (iki 24 m ilgio Š–P kryptimi atkarpoje) atkasti plytų mūro pamatai. Raudonos ir gelsvos spalvos molio plytos suaižėjusios. Plytos dėtos įvairiai, be sistemos, rišamoji medžiaga – kalkių skiedinys. Po jomis, H_{abs} 125,00–125,20 m, t. y. 2,7 m gylyje aptiktas ir fiksuotas fragmentiškai išlikęs iki 40 cm aukščio, 2 m pločio akmenų ir plytų mūras. Mūras netvarkingas, plytų dydžių nesimato, nes jos aplipusios kalkių skiediniu, akmenys 20x15 cm ir 30x20 cm dydžio. Tai galbūt gynybinės sienos mūro fragmentai. Šioje atkarpoje fiksuoti iki 3,1 m storio suardyto grunto sluoksniai su XVI–XX a. radiniais.

Pastato P dalyje, Bazilijonų gatvėje (iki 8 m ilgio R–V kryptimi atkarpoje) atkasant pamatus aptikti apgriauti mūro fragmentai. PV

kampe, 0,3–1,4 m gyliuose per visą tranšėjos plotį (1–1,2 m) atidengta pamato liekanų viršutinė dalis: 1,2 m pločio Š–P kryptimi, apie 1,2–1,4 m ilgio R–V kryptimi iki 1 m aukščio fragmentas. Pamatas kiautinės konstrukcijos, kurios vidus sudarytas iš masyvių netašytų akmenų, tarpusavyje rištų balkšvos spalvos trapiu kalkiniu skiediniu su smulkiais akmenėliais. Sienos išorė per dvi eiles apmūryta raudonos molio spalvos plytomis (30–32x16x8–10 cm). Visas buvusio statinio dydis nežinomas. Viršutinė dalis buvo suardyta tarybiniu laikotarpiu klojant kabelius. Jų metu buvo pažeista tiek mūro išorė – plytų apvalkalas, tiek ir vidinė dalis – akmenų masyvas. Plytos daugeliu atvejų yra suskilusios, sutrupėjusios, yrančios. Sprendžiant pagal plytų dydį ir pamato konstruktyvą, išlikusio mūro fragmentas yra gynybinės sienos ar spėjamo gynybinio Apvaliojo bokšto sienos viršutinė dalis, priskirtina XVII a. II pusei – XVIII a. IV ketvirčiui (tvarkymai, remontai), jos statybos laikas gali siekti XVI a. I pusę.

Atokiau (1,2 m atstumu) nuo PV kampo, už anksčiau aprašytų mūro liekanų, pamatų atkasimo vietoje, maždaug 0,3–1,4 m gyliuose, per visą tranšėjos plotį (1,2–1,5 m) ir ilgį (8 m) atidengtos pusrūsio 3 sienų su įėjimu ir pamatų liekanos. Nustatyta, kad pusrūsis buvo orientuotas R–V, Š–P kryptimi, plotis neaiškus. Įėjimas į pusrūsį buvo R sienoje, šalia dabar esančių laiptelių į užmūrytą įėjimą į poliklinikos rūsį. V siena yra 54 cm storio, atidengtas iki 1 m aukščio jos fragmentas. Š siena sutampa su dabartinio Pylimo g. 56 namo P fasado pamatu ir praeityje sudarė bendrą visumą. Ji padengta tinko sluoksniu. R sienos fragmentą sudaro prie esamo Pylimo g. 56 namo P fasado sienos pamato prijungta apie 70 cm ilgio, apie 60 cm pločio dalis, stačiai užsibaigianti ties buvusiu įėjimu į pusrūsį (durų anga). Pusrūsio sienos mūrytos iš Rusijos imperijos 1847 m. priimto plytų gamybos standarto dydžio gelsvos spalvos plytų (24x12x6 cm dydžio). V siena mūryta plytų galais į priekį, kitų sienų plytų dėjimo būdas nenustatytas, jos rištos kalkėmis. Sienos tinkuotos iki 2,5 cm storio tinko sluoksniu. Ant tinko išlikę dažų liekanų. Visas buvusio pusrūsio dydis ir planas nenustatytas. Mūras suardytas klojant inžinerinius tinklus. Atkasant pastato pamatus per visą trasos ilgį aptikti nutiesti inžineriniai tinklai. Galbūt pusrūsis statytas tuo pat metu, 1860 m., kaip ir minėtas (tuo metu dviaukštis) pastatas.

Pastato R pusėje (iš viso iki 34 m ilgio Š–P kryptimi atkarpoje) atkasti netašytų akmenų pamatai, kurie vietomis užtaisyti antrinio panaudojimo plytomis, kai kur padengti tinko sluoksniu. Pastato R pusėje fiksuotas 1,6–2,7 m storio piltinės kilmės grunto – žvyro, pilkų žemių, gelsvo, rusvo smėlio sluoksniai su gausiomis statybinėmis duženomis, PR dalyje (12 m atstumu nuo PR pastato kampo) – suverstais masyviais akmenimis. ŠR dalyje įžemis – smėlis pasiektas 1,8–2,7 m gyliuose nuo esamo gatvės paviršiaus. Tarp statybinių griuvenų rastos 6 monetos, tarp jų 5 šilingai ir TSRS 15 kapeikų (1941 m.).

Pastato viduje, rūsyje, V pusėje (PV dalyje) yra išlikusi apie 12 m ilgio gynybinės sienos dalis (1 pav.). Atkasant netašytų akmenų pamatus (iš viso iki 65 m ilgio), kurie vietomis užtaisyti plytomis, fiksuoti 0,6–2,3 m storio piltinės kilmės sluoksniai. Jokių radinių neaptikta ties pastato P puse bei rūsyje. Tik keli pavieniai radiniai buvo ties R puse. Įžemis – smėlis siektas pastato išorėje, R dalyje ir viduje, rūsio ŠV dalyje, R dalyje ir koridoriuje, 0,6–2,3 m gylyje. Pastebėta, kad statant pastatą dalis rūsio buvo pažeminta.

Tyrimų metu nustatyta, kad iki projektinio 1,2–3,1 m gylio glūdi piltinės kilmės suardyti kultūriniai sluoksniai su XVI–XX a. radiniais.

1 pav. Vilniaus miesto gynybinės sienos fragmentas, esamo rūsio V siena. D. Ostrauskienės nuotr.

Fig. 1. A fragment of the Vilnius defensive wall, now the W wall of a cellar.

0 5 cm

2 pav. XVI a. pabaigos – XVII a. vidurio frizinis koklis. D. Ostrauskienės nuotr.

Fig. 2. A late 16th–mid-18th-century frieze stove tile (Frieskachel).

0 1 cm

3 pav. XVII a. šaukšto rankenos galas su apaštalo figūra. D. Ostrauskienės nuotr.

Fig. 3. A 17th-century apostle spoon handle.

Pastebėta, kad mokslinę, kultūrinę ir paminklosauginę vertę turintys radiniai koncentruojasi už miesto gynybinės sienos, tai yra prie pastato Pylimo g. 56 V sienos. Toks radinių išsidėstymas galbūt yra dėsningas miestiečių ūkinės veiklos rezultatas. Už miesto gynybinės sienos, kaip visuotinai žinoma, buvo griovys ir pylimas. Miesto gynybiniai sienai netekus savo funkcijos, už jos buvo pilamos buitinės atliekos. Surinkti radiniai leidžia teigti, kad šiukšlės už gynybinės sienos, tai yra į dabartinę Pylimo gatvę, buvo pilamos ilgą laiką, ko gero, per visą XVIII a., nes šioje vietoje aptikti plokštiniai kokliai, būdingi XVII a. gamybai ir puošybos stilistikai, XVII a. II pusės Jono Kazimiero šilingai (apyvartoje dominavę po 1661 m. ir per visą XVIII a.).

Iš viso surinkta ir suinventorinta 119 XVI–XX a. radinių. Rasta 17 koklių fragmentų. Vienas jų – išlikęs sveikas XVI a. pabaigos – XVII a. vidurio frizinis koklis (18x10x1 cm). Išorė dengta žalia glazūra, puošta fechtavimo kalavijais pamokos scena (2 pav.). Aptikta 13 buitinės keramikos fragmentų, 26 metaliniai radiniai, iš kurių paminėtinas XVII a. šaukšto rankenos galas su apaštalo figūra (vario ir cinko lydinys su alavo danga (3 pav.)), 7 sagos, 2 spaustuvės raidės, 8 apvalios kulkos, žiedas iš vario lydinio. Rastos 52 monetos (LDK, Lenkijos, Livonijos, Rygos, Rusijos, TSRS, Lietuvos – XVII–XXI a. pradžios). Ankstyviausia – LDK

1621 m. dvidenaris, vėlyviausia – Lietuvos 1991 m. 10 centų. 62 % monetų sudaro LDK ir Lenkijos Jono Kazimiero variniai šilingai bei jų klastotės. Kitos grupės: 7 Livonijos, Rygos XVII a. biloniniai šilingai, 5 Rusijos XVII–XIX a. vidurio dengos, kapeikos, 4 Lenkijos XVIII a. grašiai. Išskirtinė komplekse – Rusijos Aleksejaus Michailovičiaus varinė kapeika (1655–1663 m.). Tarp 5 plombų – dvi Vakarų Europos audeklų XVII a., prūsiška muitinės XVIII a. II pusės ir Vilniaus XX a. pradžios plombos. Aptiktų numizmatikos objektų chronologija ir išsidėstymas grunte leidžia konstatuoti, kad iki tol buvę kultūriniai sluoksniai suardyti maždaug XIX a. viduryje, vėliau jie kelis kartus dar perkasti klojant inžinerinius tinklus ir vykdant kitokio pobūdžio tvarkybos darbus.

Žvalgant metalo ieškikliais talkino MINK klubo nariai. Archeologiniai radiniai perduoti į LNM.

Pylimo St. 56

During 2017–2018, a survey and evaluation were conducted in connection with the foundation repair work on the building at Pylimo St. 56, Vilnius. During the evaluation, one 2.7 m^2 test pit, in which mixed soil layers up to 1.6 m thick were recorded, was excavated at the building's SE corner (on Visų Šventųjų Street). The survey was conducted in a 105 m long segment (roughly 130 m^2) beside the building's exterior walls and in the building's cellar (67 m^2). The investigation determined that down to the planned depth of 1.2–3.1 m lies fill and destroyed cultural layers with 16th–20th-century finds. In all, 119 finds were collected and catalogued (Figs. 2, 3). It was noted that the majority of them were concentrated outside the city's defensive wall (Fig. 1) and near the W wall of the building at Pylimo St. 56.

During the investigation, the remains of foundations from two different periods were discovered near the foundation of the building's S wall (Bazilijonų Street): the upper part of the rubble-filled foundation of the supposed Round Defensive Tower, which dates to the second half of the 17th–fourth quarter of the 18th century (renovations and repairs but its construction date could go back to the first half of the 16th century) and the remains of a 1860 semi-basement.

Tauras Poška

Ligoninės gatvė 7

2017 m. gegužį – 2018 m. sausį vykdyti detalieji tyrimai Vilniuje, Ligoninės g. 7, sklypo PR dalyje, planuojamo statyti pastato PR korpuso vietoje (1 pav.). Pagal rašytinius šaltinius, sklype mūrinis namas stovėjo jau 1684 m., greičiausiai – arčiau Ligoninės gatvės, nes arti miesto sienos statyba buvo draudžiama. 1737 m. Vilniaus miesto plane vienu bendru dariniu – kaip užstatytas plotas – parodytas visas kvartalas, nedetalizuojant atskirų valdų ir pastatų. Po 1748 m. miesto gaisro 1751 m. sklypas aprašytas kaip parduodamas su apdegusiais griuvėsiais. 1792 m. keliskart keitėsi valdos savininkai. 1794 m. inventoriuje parašyta, kad gatvės fasadas buvo 60 sieksnių ilgio, o kiemo fasadas – 55. Tai rodo, kad iš kiemo pusės valda buvo mažai užstatyta. 1808 m. Vilniaus miesto plane Ligoninės g. 7 sklype pažymėtas mūrinis pastatas. Sklypo PR dalyje matomas mūrinis priestatas bei nedidelis medinis pastatas (1 pav.). Didelė rekonstrukcija vyko 1845–1850 m., o 1907–1908 m. šioje vietoje pastatytas dviejų aukštų mūrinis pastatas, kuris nugriautas 1944 m. (*VVA*, f. 1019, ap. 11, b. 4750–4751). Korpuso